

שלם של קנאים קיצוניים העמיד את עצמו מעל לחוק ומחוק לחוק. מבלי להפריע את כלליהם המאופקים של עולמי המשפט, הכריזה קרפ את המדינה כולה לתת את רעתה על עיוות מסוכן זה, העלול להרוס את יסודותיה של מדינת החוק הישראלית. בקול בוטה יותר דיבר על אותה תופעה איש מוסמך מאוד: עורך הדין אברהם אחיטוב, מי שעמד בראש שרות הביטחון הכללי.

בצורה שונה עשה זאת מי שפסן אחר, שגרם כימעט לשערורייה: השופט דוב איתן השתתף, כקצין מילואים, בהפגנת 400 האלפים, שתבעה את מינוי ועדת החקירה בעניין הטבח במחנות הפליטים. במהלך ההפגנה חתם האיש על עצומה של קבוצת יש גבול, שמתחה ביקורת קטלנית על המלחמה ותבעה את הוצאת החיילים מלבנון לאלתר. כעבור כמה חודשים הביא גורם אלמוני לפירסום חתימה זו — וסביב מעשיו של השופט התפתח ויכוח לוהט. איתן יצא לתופעה ממושכת, שנקבעה עוד קודם לכן, ויתכן מאוד שלאחר מכן פורש לגימלאות מוקדמות. מחלוקת מסוג שונה לגמרי, שנעצה לטיב השיפוט במדינה, התפתחה סביב דמותו של עמוס ברנס, שנאשם הורשע בכל הערכאות. עד לבית הדין העליון, ברצח החיילת רחל הלר. כאשר שוחרר ברנס התלקח הוויכוח עוד יותר. חבר הכנסת אמנון רובינשטיין, פרופסור למישפטים, השמיע בפומבי הצהרה יוצאת דופן, שבה הדיע חרמ-משמעת כי ברנס הדי-משפט — אף שעומד נגדו פסדיון חלוט של בית הדין העליון, שקבע את ההיפך. השופט חיים כהן, איש השנה תשל"ג דמות סגנונית השומר על פרופיל גבוה גם בגימלאות, התייצב גם הוא למיץ ברנס — אף שהוא עצמו הרשיע אותו בשעתו. המישפטי יזרית קרפ, שחקרה את פרשת ברנס, שמרה גם בעניין זה על סיגנון מאופק יותר.

בכל העשרות האלה ניווט היועץ המישפטי, יצחק זמיר, את הספינה ביד איתנה. זמיר, שערב מינויו לתפקיד זה נחשב כאיש הגון אך חלוש, גדל בתפקידו והוכיח במרוצת השנים שהוא בעל אופי חזק ועקרונות נחושים, שאינו מתכוף בקל ואינו נכנע ללהצבים. אף שעומד מעליו שרמישפטים חלוש, מוזה נסיים, שאינו אלא עסקן מן המניין.

התמונה הכללית של מערכת המישפט היתה מעוררת, אך גם במערכת זו ניכרו סימנים של סכנות קרבות. בחוגי המיקצוע גברה והלכה ההרגשה שאנשים בלתי רדיקליים מתמנים לתפקידי שיפוט, ביגלל קירבתם לצלחת. הדבר עורר זעם בלישכת עורכי הדין, שבראשה הועמד השנה המישפטן הנודע ד"ר ליבאי, וגרם לתגובות ראשונות גם ככנסת.

כנסת

כהן אבידוב: הקמניה

ההירדררות המתמדת של הכנסת העשירית הגיעה לנקודת השפל שלה במעמד שהתאים יותר לכנס של המאפיה מאשר למושב של פרלמנט בארץ תרבותית. סדרה היום של הכנסת נקבע על ידי היושב ראש, אשר לו הסמכות הבלעדית לכך. למעשה נקבע סדר היום על ידי מוסד המכונה "הנשיאות", אף שאין לו מעמד. זוהי ישיבה של היו"ר וסגניו.

באחד השבועות, לקראת סוף השנה, היה על הכנסת להצביע על הצעת חוק הארכיאולוגיה — חוק נוסף של כפייה רחית, שהובטח לשתופים הרתיים של הקואליציה. היה ידוע לכל שאין בכנסת רוב להצעה זו. אך ראשי הקואליציה חששו שאייקבלתו תגרם לצרות.

היו"ר והסגנים התכנסו באחד הימים והחליטו לדחות את ההצבעה למחרת היום. מכיוון שרוב חברי הכנסת עמדו באותו היום להשתתף בכנס עדתי. משום-כך לא נכלל סעיף זה בסדר היום הרשום, המחולק לחברי הכנסת, וגם לא בתוספת, המחולקת לפעמים במשך היום.

אחרי שרוב חברי הכנסת הסתלקו מן הבית, ובניניהם גם יושב ראש הכנסת עצמו, הסתבר כי הוכן מארב לפי שיטות העולם התחתון: סגן היו"ר מואיר כהן אבידוב (חרות), שניהל את הישיבה, הדיע לפתע על קיום ההצבעה. תומכיה החוק, שהוזהרו מראש, צצו והצביעו. הצעת החוק התקבלה בקריאה טרומית, וכך נרשם הדבר בפרוטוקול.

כאשר נודע הדבר, התפוצץ היו"ר, מנחם סבידור. בשנת תשמ"ז זכה סבידור בתואר איש הכנסת, ולא לחיוב, אחרי שהירשה לעצמו להתפרץ בצורה מבוישת נגד הח"כ הקומוניסטי תופיק טובי. הפעם התעלה סבידור וקבע חרמ-משמעת שההצבעה ביום הקודם היתה בלתי חוקית, ושמשום-כך אין לה תוקף.

אין שום תקדים להחלטה כזאת, ותוקייתה היתה מוטלת בספק חמור מאוד. אולם כהפגנה של הגנה על כבוד הבית, נגד המיזמות של חברי רליסטיקה, היה זה מעשה של אומץ-לב אורח ופוליטי, שנרדמים כמותו בשנים האחרונות. למרבה הצער, לא מעשהו של סבידור היה אופייני לכנסת של תשמ"ג. אלא מעשהו של מאיר כהן. על כן היה כהן איש הכנסת של השנה. איש זה, נציג הגישה הלאומנית-פרימיטיבית, הבלוט את עצמו במשך כל השנה. הוא ערך הפגנה ראוותנית לפני בית ראש הממשלה, שהיתה פארוזיה על הפגנות השלום של חיילים ואורחים מודאגים. מבלי לתת לאיש לשכוח שהוא אב שכול, הוא גינה את ההורים השכולים שהפגינו למען הפסקת ההרג. בסוף השנה הסתבר כי אין זו פעולה שאין השכר בצידה: כהן אבידוב ניסה לכפות את עצמו על הליכוד כמועמד שלו לראשות עיריית חיפה.

הכנסת עצמה היתה כימעט משותקת כמוסר מחוקק. פעולתה היתה רעשנית אך רלה. החקיקה הרצינית הונחה. חברי הכנסת רבים ניצלו את מעמדם כדי להתעשר במהירות. כמה רודפייסוטים מיקצועיים ניצלו את הכנסת בעיקר כמכשיר לפירסום עצמי.

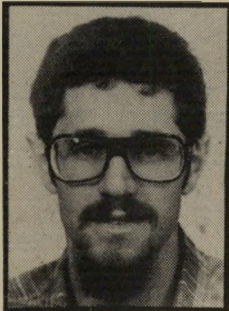
אלה — אנשי ימין ושמאל כאחד — נזחו את אולטימליאה כשלא היו בו צלמי התיקשות, ומיקדו את פעילותם במינון,

המשמש כיום כשוק למוצר פירסום: הח"כים מוכרים לעיתונאים סדרות מיישובות הוועדות, ותמורתם מוכרים הכתבים לח"כים טורים ארוכים של פירסומת אישית.

הח"כ הרציני, הפועל לשיפור ואיכות החיים בארץ על ידי חקיקת חוקים בעלי ערך, המוכן לקבל על עצמו מדיניות בלתי-פופולריות, הלוחם בשררה ובשחיתות והמפקח על פעולות המימשל — טיפוס זה כימעט ונעלם מגוף הכנסת.

צעיר

אופיר: יש גבול!

אייל אופיר היה צעיר רגיל, טיפוס אופייני למה שרגילים לקרוא "מיטב הנוער".

הוא נולד בקיבוץ מישגבי-עם, שירת בנח"ל מוצנה, סיים את שירותו בקיבוץ נחליעזו ונשאר בו כחבר. הרווק בן 27 שירת במילואים כצנחן. כמו כל חבריו, התגייס למילחמת-הלבנון, בלי פיקפוק והידור. כמוהם, השתתף בקרבות בגיזרה המיוזחית.

כאשר נקרא לשרות בפעם השניה, הוצב בגיזרת ביירות. הוא ראה את הפגזים המומטרים על בתי העיר ותושביה, גברים, נשים וילדים. הוא החליט: יש גבול!

אייל אופיר לא עסק מעולם בפוליטיקה, ולא היתה לו תודעה פוליטית מפותחת. אך מול ביירות המופגזת צמחה תודעתו הפוליטית במהירות הבזק. הוא הפך חבר פעיל בקבוצת יש גבול, סירב לשרת בלבנון, נשפט ונשלח לכלא.

בהפגנה בלתי-רגילה של הזדהות, פירסמו חברי קיבוץ נחליעזו בעיתונים מודעה בתשלום, כדי להביע לו את אהדתם.

אייל היה רק אחד מ-85 אנשי-מילואים, שנכלאו בשנת תשמ"ג ביגלל סירובם לשרת בלבנון או בשטחים הכבושים — תופעה שקיבלה ממדים ומשמעות של תופעה לאומית ראשונה במעלה. אחדים מהם נשפטו ונכלאו בפעם השניה והשלישית. נוספו אליהם שלושה אנשי הצבא הסדיר — קצין אחד ושני חיילים אחרים. הם נמנו עם ציבור של אלפים איש, שחתמו על עצומת יש גבול נגד המילחמה בלבנון.

אסירי-המצפון של תשמ"ג היו כולם חיילים טובים, לוחמים לפי מיטב המסורת של צה"ל. כזה היה רוברט בנורולי, שעלה בצעירותו מבראזיל. הוא סירב לשרת כסוהר במחנה אלי-אנצאר, והעדיף להיות אסיר בכלא צבאי. ביום ששוחרר מהכלא נשלח שוב ללבנון, סירב, נכלא שנית ונשפט גם למאסר-על-תנאי, כדי להתרעו מסירוב שלישי.

כזה היה דני טימרמן, שכליאתו עוררה גל של מחאה ברחבי העולם. כל-יהתיקשות העולמיים עמדו על האירוגיה העצובה הטמונה בכך שהאב, יעקוב טימרמן, נכלא בארגנטינה ביגלל התנגדותו למישטרה-דיכוי שם, והבן יושב בכלא בישראל ביגלל סירובו להשלים עם המילחמה הבלתי-צודקת של מדינת-ישראל בלבנון.

כזה היה אנטול יבלונקה, יליד פולין, שנשלח שלוש פעמים לכלא על סירובו לשרת בשטחים הכבושים.

כזה היה סרן-התותחנים ד"ר פליכס לאוב מרחובות, איש מכון וייצמן, שסירב ונכלא.

כזה היה זאב גבישו, קצין המישטרה הצבאית שסירב לשרת באל-אנצאר. הוא נשפט ונשלח לכלא, ובצאתו משם הוגש לו צו חרש.

בעבר עוררו סרנבי-הגיוס המעטים בישראל זעם, תמיהה והסתייגות קיצונית. אריאל שרון ורפאל איתן הצליחו לשנות זאת. סרנבי-הגיוס, שהעדיפו את הישיבה בכלא על השרות בניגוד למצפונם, עוררו השנה אהרה רבה, גם בקרב חבריהם, שלא רצו או לא העזו ללכת בדרך זו. כשם שקצני צה"ל כיבדו את איש-הביטחון של תשמ"ב, אל"מ אלי גבע, על סירובו להשתתף בהתקפה על ביירות, גם אם הם עצמם לא נקטו שיטה זו, כן כיבדו החיילים את אנשי יש גבול, שגילו אומץ-לב מסוג חדש. רבים הרגישו כי דווקא צעירים אלה שומרים על הערכים האמיתיים של צה"ל — וכי צה"ל יודה להם בעתיד על שרותם זה.

ביטחון

בן גל: נגד השימוש בכוח

המכה שירדה על צה"ל, ביום הראשון של תשמ"ג, כאשר נודע על הטבח במחנות-ביירות, היתה איומה. היא העסיקה את צה"ל כולו במחצית הראשונה של השנה.

בפרשה נוראה זו בלטו כמה רמויות של צה"ל, שייצגו את הטיפוסים השונים המשרתים זה לצד זה בצבא-העם.

בלטה דמותו האהודה של הסגן אבי גרבוזסקי, הנשמה התועה בשדה-הקרב. הסגן הצעיר שמע על הזוועה כבר כנכור של היום השישי, ערב ראש-השנה. במשך שעות ארוכות התרוצץ ממפקד למפקד, ממיפקדה למיפקדה, מתוך אמונה נאיבית שאם ירעו מפקדי צה"ל על הזוועה, הם ישימו לה קץ. באמונתו זו ובמעשיו ייצג הסגן את הערכים הפיים ביותר של צה"ל.

בקצה השני עמד הרמטכ"ל, רפאל איתן, שלבש השנה יותר ויותר רמות מיפלצתיות; אדם בלתי-אנושי, שניסה לכפות על צה"ל את הפרימיטיביות הקאניבלית של אנשי-מערת. כאשר נפטר ממנו צה"ל, נשמו רבים מקציניו לרווחה.

בין הקצוות עמדו המפקדים, שנתפסו במילכוד וניסו להתמודד עימו, איש-איש לפי יכולתו. יתכן שהדמות הטראגית ביותר היתה זו של מפקד-האוגדה עמוס ירון, שעמד על גג-הפסק מול שאתילא כאשר נתן שם איש-הפלאנגות את הפקודה לשחיטה. ירון, שבוודאי הזדעזע בליבו, לא התערב ברצינות, מן הסתם מפני שהאמין שווהי כוננת שרי-הביטחון אריאל שרון ורפאל איתן, ועדת-החקירה, בראשות איש המישפט של השנה, יצחק כהן, ניסתה להקל על צה"ל. היא הטילה עליו רק "אחריות עקיפה" לזוועה, ומיתנה את גור-הדין. על ירון נאסר לקבל פיקוד בשרה; ראש אמ"ן, יהושע שגיא, הורה מתפקידו אך לא מזה"ל; אלוף-הפיקוד אמיר דרורי יצא משום-מה בניזיפה בלבד, ואילו האשם העיקרי, רפאל איתן, לא סולק בו במקום מפני ששרותו עמד במילא להסתיים תוך כמה ימים. הוועדה ריחמה עליו —